

Максим МОРОЗ

*здобувач вищої освіти першого освітнього рівня
історичного факультету Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

ЯПОНІЯ У ВЕЛИКІЙ ВІЙНІ

Перша світова війна охопила більшу частину земної кулі. Вона зачепила усі континенти та понад 36 країн брали в ній участь, що складає 75 % населення Землі. Серед них була Японія, яка упродовж 1914–1918 рр. воювала, ведучи бойові дії в Азії, Тихому океані і Середземному морі. Хоча дослідники применшують роль Японії в безпосередній участі у війні, вона вплинула на подальші політичні та військові дії у рамках японо-китайських відносин, а також колоніальної політики західних держав щодо далекого сходу.

Потрібно почати з передумов щодо вступу Японії у Велику війну. У другій половині XIX ст. в країні розпочалася пришвидшена вестернізація, яка за півстоліття перетворила Японію з відсталої феодальної на високо розвинуту державу азійського регіону. Після двох переможних війн (перша японо-китайська війна 1894–1895 рр.; російсько-японська війна 1904–1905 рр.), японські імперські війська заволоділи Кореєю та Ляодунським півостровом. Корейська імперія, якою досі керували представники династії Чосон, опинилася у васальній залежності, та остаточно ліквідована у 1910 р., увійшовши до складу Японської імперії.

У 1912 р. помирає імператор Мейдзі. Трон успадковує його син Йосіхіто, якого проголошують імператором Тайсьо. Через неврологічні захворювання імператор не брав активну участь у житті держави, максимум відвідував різноманітні заходи та церемонії. Цим скористувався уряд Японії, маніпулюючи рішенням Тайсьо.

З 1906 р. Японія підписувала угоди із про вплив на регіон східної Азії з рядом держав, а саме: Велико Британією (1902 р., 1905 р., 1911 р.), Францією (1907 р.), Росією (1907 р., 1910 р., 1912 р., 1916 р.), та США (1908 р.) [1]. Ці договори розмежовували сфери впливів, і створюють дружні взаємовідносини між союзниками.

Після вбивства ерцгерцога Франца Фердинанда, 28 червня 1914 р., і початку війни 1 серпня того ж року, Японія заявила про свій нейтралітет. 7 серпня на засіданні кабінету міністрів, Такаакі Като рішуче виступав за участь Японії у Великій війні, назвавши це зобов'язанням перед британськими союзниками та національними інтересами [2]. На наступний ранок 8 серпня, на засіданні офіційно вирішено що Японія братиме участь у війні, якщо це не заперечуватиме її сферам інтересу. Рішення представлене імператору і послу Британії Вільяму Конінгем Грину.

Вступ Японії у війну для Велико Британії, мав неабияке значення. Це дозволяло зосередити більшу увагу на європейському фронті, покладаючи на Японію, Австралію та Нову Зеландію, захист британських колоній (Гонконг, Сінгапур), винищення німецького флоту і ескорт торгівельних суден в Тихому та Індійському океані.

15 серпня 1914 р. японський уряд прем'єр міністра Окума Сігенобу висунув ультиматум Німецькій імперії [2]. Для Японської імперії це була можливість розширити свій вплив на східно-азійський регіон, поки великі країни зайняті війною в Європі, і захопити німецькі колонії в Китаї й на Тихому океані. Ультиматум залишився без відповіді. 23 серпня 1914 р. від імені імператора Тайсьо, Японія оголошує війну Німеччині. 25 серпня війну об'явили й Австро-Угорщині, через відмову відкликати крейсер з порту Циндао [3].

Японські військово-морські сили з легкістю захоплювали німецькі колонії на Тихому океані. Серед них були Маріанські, Каролінські й Маршалові острови. Союзники домовились що німецькі острови на північ від екватора належать

Японія, а на південь – Австралія та Нова Зеландія. Хоч траплялись випадки коли ця домовленість порушувалась. Так на острові Яп, що знаходиться на півдні від екватора, десант австралійців висадившись, помітив що тут вже були японські війська [4].

Головною військовою сутичкою між Японською і Німецькою імперією, була облога Циндао. Висадивши війська в провінції Шаньдун, разом із британськими полками з Індія та Вельсу, 24500 тисячна армія обложила місто Циндао, в якому розташовувались 5 тис. корпус німецьких військ і моряків австро-угорського крейсера. За допомогою артилерії та морської авіації, Мацуомі Каміо за два місяці взяв Циндао. 7 листопада 1914 р. німецький гарнізон під командуванням Альфреда Маєр-Вальдека капітулювали і відправлені в табори для військовополонених.

1914 р., три загони Товариства Червоного Хреста були відправлені в Європу на п'ятимісячну місію, де вони ще перебували 15 місяців [5]. Також японські військово-морські сили відправили крейсер «Ібукі», на захист конвоїв що пливли в Європу. Підчас війни японський уряд не полишав спроби збільшити свій вплив на Китай. Після встановлення республіканського режиму Сунь Ятсена, президент Китайської республіки, Юань Шикай почав впроваджувати реформи аби отримати абсолютну владу. На початку 1915 р., уряд Окуми надіслав до Китаю «Двадцять одну вимогу». Ці вимоги склалися з п'яти вимог. У перших трьох, Японія вимагала визнати договори про передачу Німеччиною впливу на провінцію Шаньдун, продовження оренди на 99 років півострова Ляодун, і розширення впливу на Маньчжурію, а також встановлення контролю над гірничо-металургійним комплексом Хань-Є-Пінг. Четверта група вимог стосувалася заборони видавати концесії на узбережжях та островах іноземним державам. П'ята група була найбільш відвертою, в ній Японія хоче щоб Китайська республіка, наймала японських радників для контролю у фінансових та поліцейських структурах, перетворюючи Китай на підконтрольну собі державу [6].

Японські дипломати сумнівались в доцільності таких намірів. Тут можна привести слова міністра закордонних справ Мотон Ітіро який наприкінці 1916 р., писав: «Є ті, хто каже, що ми повинні зробити Китай протекторатом або розділити його, і є ті, хто відстоює крайню позицію, що ми повинні використати європейську війну, щоб зробити [Китай] повністю нашою територією... Але навіть якщо ми змогли зробити це тимчасово, імперії не вистачає реальної сили, щоб утримувати її дуже довго» [2, с. 280].

Вимоги були підписані обома державами 25 травня 1915 р. Такаакі Като визнав що ультиматум «Тринадцять вимог» Юаня, був запропонований аби зберегти обличчя перед китайським народом. Однак цей договір не задовольняв США. Тому 1917 були підписана угода Лансінга – Ісїї, для збереження незалежності та територіальної цілісності Китаю, відносин між США та Японією.

У 1917 р. новий уряд Терауаті Масатаке, погодився відправити ескадру кораблів для допомоги союзникам в Середземному морі, в обмін на погодження територіальних претензій щодо німецьких островів. Штаб ескадри розташовувались на острові Мальта під командуванням Сато Кодзо. Вони здійснювали захист торговельних суден що пливли з Суецу до Марселя. Також вони врятували моряків, так після одного інциденту врятовано 3 тис. моряків, загалом їм приписують порятунок 7 тис. солдатів і матросів [4].

Тим часом в Японії стається економічний бум, завдяки експорту продукції у різні регіони Тихого та Індійського океану, де японські торговці не відчували конкуренції. Такий економічний розвиток та тотальний експорт призвів до наростання і вибуху економічної бульбашки і зростанню цін на рис. У серпні 1918 р. спалахнули протести, що отримали назву «рисові бунти». Армія і поліція

придушили ці виступи, заарештувавши понад 7 тис. учасників, убивши і поранивши тисячі протестувальників. Аби не повторити інциденту, 21 вересня 1918 р., уряд Теруаті склав свої повноваження, 28 вересня скликано новий кабінет з прем'єр міністром Хара Такаші.

11 листопада 1918 р. підписано Комп'єнське перемир'я, яке закінчувало Першу світову війну. Для японських ВМС, війна закінчилась 21 листопада 1918 р., коли японський крейсер «Ібукі» був присутній на здачі німецьких Кайзерліхмаріне у берегів Шотландії. На ній Японія отримала вісім підводних човнів [4]. У 1919 р. Японія надіслала делегацію у Версаль для підписання мирного договору про перебудову післявоєнного світу. Вона виступала як держава переможниця, разом із Америкою, Великою Британією, Францією та Італією. На конференції вона здобула вплив на Шаньдун, а також заволоділа низкою німецьких островів. Японія не отримала згоди великих держав, щодо вимог до Китаю, а також підтримки щодо статті про расову рівність в Лізі Націй, вона вирішує вести самостійну політику щодо східно-азійського регіону.

Отже, участь Японії у Великій війні, не варто недооцінювати. Їх військово-морські сили стали господарями Тихого та Індійського океану, здобувши славу одних із найпотужніших. Вступивши у війну, Японія здобула нові території і вплив на китайський і тихоокеанський регіон. Ця війна визначила подальшу політику японського імперіалізму і перетворила країну вранішнього сонця, на головного геополітичного гравця азійського континенту та наступної світової війни.

Список використаних джерел

1. Duus P, ed. The Cambridge History of Japan. Volume 6, The Twentieth Century / Edited by Peter Duus. Cambridge University Press; 1988.
2. 我部 政明「日本のミクロネシア占領と「南進」(一) : 軍政期(一九一四年から一九二二年)を中心として」『法學研究』第55巻第7号、1982年7月、70-89頁.
3. Mizokami Kyle Japan's baptism of fire: World War I put country on a collision course with West. The Japan Times, 27 July 2014.
4. Charles River, Japan in the World Wars: The History of the Imperial Japanese Empire during World War I and World War II / Charles River Editors; 986 pages.
5. Araki, Eiko: Women Soldiers Delegated to Europe. The Japan Red Cross Relief Corps and the First World War, in: Osaka City University Studies in the Humanities 64 (2013). P. 5–35.
6. <https://china.usc.edu/japanese-government-%E2%80%9Ctwenty-one-demands%E2%80%9D-april-26-1915> Japanese Government, «Twenty-One Demands», April 26, 1915.